

Paljetkovanje, đoranje i pripomaganje, ili kako
mogu surađivati digitalne zbirke tekstova na
klasičnim jezicima

Neven Jovanović
Odsjek za klasičnu filologiju
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
neven.jovanovic@ffzg.hr

27. studenoga 2009.

Uvod

Neke digitalne zbirke grčkih i latinskih tekstova

Načela oblikovanja

Reduplikacija ili suradnja?

Čemu toliko zbirki?

Modeli suradnje

Paljetkovanje: puno igala, puno plastova

Doranje: Creative Commons

Pripomaganje: "telefon iz usluge"

Prema zaključku

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ

*Οἶδ', ὅτι θνατὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος· ἀλλ' ὅταν ἄστρον
μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἔλικας,
οὐκέτ' ἐπιψάύω γαίης ποσίν, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ
Ζανὶ θεοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης.*

Ptolemej (2. st.)

*Znam da sam smrtnan, da sam kratkovječan, ali kad zvijezda
mnogih promatram put, njihovo kruženje, hod,
tad ne dodirujem nogama zemlju, već u visini
pijem ambrozijski sok koji mi daje sam Zeus.*

Dubravko Škiljan, Grčka lirika: prepjevi, Zagreb: Latina et Graeca, 2008.

Anthologia Graeca na internetu?

- ▶ www.archive.org
- ▶ books.google.com
- ▶ sites.google.com/site/ancienttexts/gk-e-g
- ▶ www.scholiastae.org/scholia/Main_Page
- ▶ www.tlg.uci.edu/

Neke digitalne zbirke tekstova na grčkom i latinskom

- ▶ www.thelatinlibrary.com (latinski)
- ▶ www.hs-augsburg.de/~harsch/augustana.html
Bibliotheca Augustana, Prof. em. Ulrich Harsch, Augsburg
(latinski, grčki itd)
- ▶ pot-pourri.fltr.ucl.ac.be/itinera/ Itinera
electronica, Louvain (grčki, latinski, prijevodi na francuski,
bibliografije!)
- ▶ www.perseus.tufts.edu Perseus Digital Library,
Department of the Classics, Tufts University,
Massachusetts, SAD (grčki, latinski, arapski, engleski,
likovnost, arheologija)

Načela oblikovanja digitalnih zbirki

Digitalna zbirka izvedena je kao...

- ▶ **Arhiv**: zbirka tekstova za čitanje
- ▶ **Baza podataka**: zbirka tekstova za pretraživanje i istraživanje (lingvističko, ali i književno-znanstveno)
- ▶ **Radni prostor**: sve što studentu i znanstveniku treba na radnom stolu (tekst, rječnik, referentna literatura, monografije...)
- ▶ **Forum**: mjesto gdje diskutiramo / čitamo / radimo / učimo zajedno (čitalački kružoci, zajedničko komentiranje / glosiranje)

Ovo su idealni slučajevi — postojeće zbirke redovno kombiniraju više pristupa, mada su težišta različito postavljena.

Čemu toliko zbirki?

Contra:

- ▶ Kanon je antičke književnosti ograničen
- ▶ Kanon "antičke književnosti koja se čita" (u školi, na studiju) još je ograničeniji
- ▶ Postoje "idealne verzije" tekstova: savršena kritička izdanja, "među najfascinantnijim strojevima koje je stvorila dosjetljivost čovječanstva" (Jerome McGann)
- ▶ Svi ionako čitaju prijevode (avaj!)

Čemu toliko zbirki?

Pro:

- ▶ Idealno oblikovanje još nije nađeno — živimo u doba "digitalnih inkunabula" ili "digitalnog opstanka najsposobnijih" (ili "digitalne prajuhe"?)
- ▶ Još nije nađen odgovor: osim vrlo brze, vrlo dobro povezane knjižnice — što je *još* digitalna zbirka? *Što se u njoj može, a u najbogatijoj analognoj ne?*
- ▶ Klasični jezici + drugi jezici — *koji* drugi jezici?

Onkraj ultrabrze knjižnice / prema Alephu

- ▶ Gdje su tota antiquitas, tota Latinitas, tota Graecitas?
- ▶ Gdje je cjelokupna pisanost antike?
- ▶ Gdje su studia totius humanitatis (Graeca non leguntur... Slavica non leguntur... Germanica non leguntur... Gallica non leguntur... Antiquiora non leguntur)?

Zahvaljujući računalima, internetu i masovnim digitalizacijskim inicijativama možemo uopće *postavljati* ta pitanja... s kraja XIX. st.

Croatiae auctores Latini (CroALa)

www.ffzg.hr/klafil/croala

Znanstveni projekt "Digitalizacija hrvatskih latinista", Odsjek za klasičnu filologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- ▶ Hrvatski latinisti na internetu
 - ▶ Kako citirati ovu stranicu: Jovanović, Neven. "Hrvatski latinisti na internetu. (Croatiae auctores Latini in rete — Croatian Latin Authors on the internet: a finding list)" Digitalizacija hrvatskih latinista. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za klasičnu filologiju. 6. siječnja 2009. [ovdje dodajte datum svoga pristupa stranici]
 - ▶ www.bibsonomy.org/user/filologanoga/hrvlat-internet

Croatiae auctores Latini (CroALa)

- ▶ Načelo rada: umiljato janje...
- ▶ uzor: An Analytic Bibliography of On-Line Neo-Latin Texts, Dana F. Sutton, The University of California, Irvine, www.philological.bham.ac.uk/bibliography/

The Perseus Project: Open Source

- ▶ "All versions of the Perseus Digital Library system were designed to be open-source."
- ▶ Svi su materijali i "servisi" (uslužni programi) koje je objavio i razvio Projekt Perseus slobodno dostupni i mogu se slobodno koristiti, ne samo s korisničke strane, nego i za razvijanje vlastitih aplikacija.

The Perseus Project: primjeri recikliranja I

- ▶ **Perseus under Philologic:** isti tekstovi, drugačije sučelje (brže, jednostavnije, orijentirano prema filološkim istraživanjima): `perseus.uchicago.edu`
- ▶ **The Archimedes Project:** "Izvori su pripremljeni pomoću alata kao što su automatska morfološka analiza latinskoga, grčkog i talijanskog te semantičkog povezivanja izvora s općim i tehničkim, modernim i povijesnim rječnicima i referentnim djelima."
`archimedes2.mpiwg-berlin.mpg.de/archimedes_templates`

The Perseus Project: primjeri recikliranja II

- ▶ **NoDictionaries:** "NoDictionaries predstavlja nov način čitanja niza latinskih pisaca i bilo koje latinske riječi ili rečenice koju upišete ovdje..." nodictionaries.com
- ▶ **The Chicago Homer:** "Grčki tekstovi u Čikaškom Homeru potječu od elektronskih tekstova Projekta Perseus." www.library.northwestern.edu/homer

Croatiae auctores Latini i "Lewis and Short" I

- ▶ **PhiloLogic**: alat za pretraživanje, dohvat i analizu tekstova koji su razvili ARTFL projekt i Centar za razvoj digitalnih knjižnica (DLDC) na Sveučilištu u Chicagu. Postoji i inačica slobodnoga koda (Free Software, Open Source).
- ▶ TEI-Lite: podskup TEI XML standarda za označavanje (humanističkih) tekstova strojno (i, do neke mjere, ljudski) razumljivim oznakama (*tags*).
- ▶ PhiloLogic ima već spremnu funkciju za pozivanje rječnika
- ▶ **Perseus under PhiloLogic** ima latinski parser povezan s latinsko-engleskim rječnikom Lewisa i Shorta (TEI kodirana elektronska verzija teksta iz 1879)

Croatiae auctores Latini i "Lewis and Short" II

- ▶ **Croatiae auctores Latini:** putem trivijalnog retka koda implementacija PhiloLogica šalje upit parseru na poslužitelju u Chicagu.
- ▶ "trivijalno" znači da je autor ovog izlaganja znao napisati taj redak.
- ▶ Perseus under Philologic otvara novi prozor i nudi gramatičku identifikaciju i poveznicu na članak u rječniku Lewisa i Shorta.

Croatiae auctores Latini i Lewis and Short III

```
vardictURL='http://artflx.uchicago.edu/perseus-cgi/morph.pl?  
lang=latin&token=';  
vardict0n=true;
```

Opstanak najsposobnijih ili suradnja?

- ▶ Neoliberalizam: tržišna utakmica, bellum omnium contra omnes.
- ▶ Vrijedi kad je "tržište" dovoljno veliko.
- ▶ Egzotični jezici i jezici "kulture baštine":
τὰ πῶν φίλων κοινά.
- ▶ Solidarnost je puno, puno bolja.